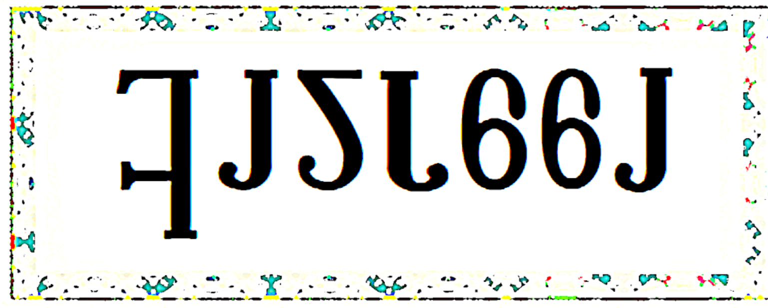
บัณฑิตผู้เชี่ยวชาญชำนาญพระปริยัติธรรม ยังกระทำอลังการแห่งโวหารให้คนสำเร็จธรรมได้ ปุถุชนคนธรรมดาในโลกยังประกาศลัทธิได้อลังการขนานนามใหญ่โต ปัจจุบันนี้ก็เห็นกันอยู่ทั่ว ถึงในสมัยที่ไม่อาจสำเร็จประโยชน์ด้วยโวหารอย่างเดียวกัน (ศัพท์อนุมาน) ในแต่ละยุค แต่คงจะมีไม่น้อยตลอดกาลเวลาแห่งวัฏฏจักรที่คนจะบรรลุธรรมอย่างพร้อมเพรียงถ้วนหน้าเสมอกันทุกระดับ ด้วยพระปัจเจกธรรม

ที่กล่าวเปรียบเคยชิน ดี-ชั่ว บวก-ลบ ดำ-ขาว นาย-ไพร่ ทำให้พระปัจเจกพุทธเจ้าต้องด้อยลงไปถนัด ก็ด้วยคนที่กล่าวเปรียบอุปมากับพระพุทธเจ้ามาโดยตลอด ที่แท้มองบรรยายโดยภาพรวมที่ควรทราบควรอ่านและเรียนให้ถ้วนถี่มากหน่อย จะเห็นว่า พระปัจเจกพระพุทธเจ้าจะไม่สามารถสอนสั่งใครได้ผลนั้น เห็นจะไม่ใช่ เป็นแต่เปรียบเทียบอภินิหารกับพระพุทธเจ้ากันเลยเถิดเตลิดไปต่างหาก เพราะเรื่องของเรื่อง พระปัจเจกพุทธเจ้า โปรดสอนสั่งพระโพธิสัตว์ก็มากจะพบเห็นได้อยู่ ที่สอนนั้นก็เพื่อสืบสนธิคุณธรรมให้แก่ผู้บำเพ็ญจริงๆน่าจะเข้าใจว่า พระปัจเจกก็กระทำดังพระพุทธเจ้าได้ทุกอย่างนั่นหล่ะ แต่กระทำอภินิหารไม่ได้เพียงประการเดียวก็คือ กำหนดด้วยพุทธพยากรณ์ด้วยกาล และกรณีย์ ข้อเรื่องว่า ศาสนาไม่อาจนับความสำเร็จด้วยประการที่กระทำด้วยพระปัจเจกพุทธเจ้า ข้อนี้เห็นจะเป็นด้วยความนิยมของพระปัจเจกพุทธเจ้าเอง ที่ไม่นิยมด้วยศาสนาและวิธีทางศาสนา ไม่ได้โยงเกี่ยวกับเรื่องความสามารถ เพราะพระปัจเจกพุทธเจ้าไม่มีนิสัยที่จะข้องแวะเกี่ยวด้วยกับกิจการศาสนา เพียงแต่ถือดำรงเนกขัมมวิสุทธิ์แล้วเป็นเกณฑ์เท่านั้น แต่คนพากันกล่าวถึงน้อยและด้อยปานว่าเป็นตัวละครประกอบจิ๊บจ้อย หนึ่งจะทำได้ก็แค่มีหน้าที่เดินผ่านฉากก็ไม่ปาน

เรื่องลุภูมิสู่แก่นแกนความเป็นโสดาอริยนั้น เล็กน้อยประมาณเหลือเกิน ไม่น่าคิดเป็น หากจะคิดเป็นก็คิดเมื่ออยู่ต่อหน้าพระพักต์พระพุทธเจ้านั่นทีเดียว มาในเวลาปัจจุบันอยู่ไกลกันตั้งครึ่งศาสนาแล้วจะมัวเอาโสดาบันมาปลอมปนอยู่ทำไม? ทางที่จะคิดนั้น ควรคิดว่า ในยุคที่สิ้นศาสนา ว่างแล้วจากกรอบการณ์ยุคยากเข็ญ ผู้คนควรจะบรรลุปัจเจกธรรมทั่วถ้วนพร้อมหน้าเพริศแพร้วไม่มีประมาณ จะได้เพียงโสดาบันเท่านั้นคงจะไม่ใช่จะเอามาหวัง ก็เราก็ผู้คนจะบรรลุซึ่งธรรมอันเสมอเหมือนกันทุกที่ทุกแห่ง ด้วยมีพระปัจเจกโพธิเป็นกำลัง

:Niruttisapha:แต่ในแง่ของความประพฤติ

ขอถามหน่อยว่า ปัญญาที่สามารถรู้จักภวังค์ แต่ไม่นิยมไปถ่างภวังค์ให้กว้างแล้วเข้าไปอาศัย ต่างกับสติปัญญาในฌานอย่างไร ?

ข้อนี้ จะสาธยายยกอุปมาให้รู้ว่า ก็เหมือนอย่างนอนหลับ กับคนเสพเฮโรอีนนั่นแล! ดังที่ข้อถามได้แสดงคำอธิบายออกมานั้นทั้งหมดคงจะไม่เกินนั้น ทำไมอธิบายวุ่นวี่วุ่นวายแบบนั้น? ปานว่าจะพูดให้คนโง่หรือคนงมงายฟังก็ไม่ปาน ทำไมถึงต้องขยายภวังค์ให้กับผู้คนในสภาพสังคมที่เจริญมาแล้วแบบนี้รู้เรื่องด้วยคำศัพท์แบบนั้น ฌานนั้นน่าจะสำคัญกับสังคมยุคดิบเถื่อนมากกว่า เช่นว่าทหารแนวหน้าต้องพกมอร์ฟีนติดไปเวลาต้องออกไปรบนั้น อริยบุคคลในสังคมตามธรรมดาจิตไม่สงบหรอก เป็นไปแต่ว่าเมื่อจบชีวิตก็ตามภวังค์ไปเท่านั้นก็จบเพราะบำเพ็ญมาครบแล้วอาสวะจะมาตามจับตัวเกาะเกี่ยวอะไรไว้ไม่ได้

ถึงคนที่อยู่ตามปกติก็ขาดจากอาสวะกิเลสได้ เรียนที่ไหนอ่านที่ไหนก็เข้าใจอย่างนี้ อยากรู้อยู่หน่อยเท่านั้นว่าทำไมได้ฌานแล้วจึงต้องนำมาบอกกล่าว ทั้งที่แท้มันเหมือนกะว่าเล่าเรื่องอวัยวะเพศซะมากกว่า ดีอยู่ข้อเดียวคือไม่ใช้คำหยาบ แต่รวมๆที่อธิบายมานั้นเหมือนอธิบายอวัยวะเพศมากกว่า ไม่ใช่การจะมากล่าว ซึ่งมือล้างมือ เท้าล้างเท้า สติปัญญาชำระศีล อะไรแบบนี้ ข้อจริงคือในทุกคนมีภวังค์ ใครมีภวังค์ก็มีสมาธิได้ทั้งนั้นแหละเป็นไปตามปกติ ใครตายได้ก็สามารถได้ภวังค์ได้ ใครก็สามารถจะตามภวังค์เห็นภวังค์ได้หากคนนั้นเขาหมดวาระพ้นธุระไปจากภาระหน้าที่ด้วยบำเพ็ญครบพ้นจนสุดสายทาง ไม่เห็นจะต้องมาอวดมาอธิบาย หาชักชวนไส้ให้คนไปเล่นเกมส์ฝึกสมาธิยังจะดีกว่ามาอวดกันด้วยศัพท์ด้วยอักษรแบบนั้น

ข้าพเจ้าได้เสนอข้อดีควรชมแก่สมาชิกอยู่กับจิตว่างไปแล้ว เมื่อวานนี้ ด้วยจะเตือนสู่อภิวินัยและได้ตอบด้วยภาษาสัญลักษณ์ไปหลายอย่าง แต่ก็ข้องใจอยู่ จึงจะได้ขอแสดงแจ้งบอกเป็นการทั่วไปในที่นี้อีกครั้งหนึ่ง ว่าในส่วนข้อที่สมาชิกอยู่กับจิตว่างพิไรร่ำรำพันออกมาแล้วนั้นข้าพเจ้าเห็นว่าไม่เหมาะก็จึงได้แจ้งดั่งอธิบายมานี้

ข้อแสดงมาจะเป็นอุตริธรรม มากกว่า หาจะเป็นข้อ เท้าล้างมือ มือล้างเท้า หรือจะเอาเท้าล้างหน้าอย่างไรก็แล้วแต่ ก็ยังดีกว่า ฉะนั้น ขอแจ้งบอกแก่สมาชิกอื่นๆกว่านี้ด้วยว่าข้อที่จะมาสาธยายสมาธิอะไรนั้นให้คิดไตร่ตรองเหตุผลที่ข้าพเจ้าแจ้งบอกนี้ด้วย ว่า เรื่องดังว่านี้นั้นเป็นเรื่องของการบำเพ็ญซึ่งจะต้องแยกให้เข้าใจต่างนัยกันกะเรื่องปฏิบัติซะก่อน ไม่เช่นนั้นแล้วการสอนสั่งกลับกลอกสลับกลับความกัน จะพาลให้นักบวชเอาข้อสำคัญของฆราวาสไปงมงาย และก็ดีที่สุด ฆราวาสนั้นเองก็จะกลับเอาข้อสำคัญของนักบวชมางมงาย

การบำเพ็ญนั้น เป็นข้อที่กระทำอยู่ทั่วและหมายถึงในใจ ท่านว่าด้วย ทาน ศีล เนกขัมม ปัญญา ขันติ วิริยะ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา เช่นนี้ คือข้อบำเพ็ญของผู้ต้องอยู่และต้องไป ในตลอด วัฏฏกัป วิวัฏฏกัป ไม่ได้มีข้อใดจะมาบอกว่าให้กระทำสมาธิ หากจะประพฤติบำเพ็ญแล้วล่ะก็ แม้การบำเพ็ญนั้นยังมีข้ออื่นแปลกออกไปอีกเช่นเจ้านายคน เป็นราชา กษัตริย์ หรือจักรพรรดินั้น ยังต้องมีองค์คุณกระทำแปลกความกว่าทั่วไปนี้ไปอีก แต่ก็ไม่ได้มีคำสาธยายหลักบังคับครอบคลุมที่ไหนว่าให้ต้องปฏิบัติในสมาธิ หรือเข้าถึงองค์คุณแห่งสมาธิ (ขยายภวังค์) อันว่าคำสอนนั้น ท่านว่า ชาวนาไขน้ำ ช่างไม้ถากไม้ ช่างหิน ช่างหม้อ ช่างเหล็ก ก็คงจะทำไปตามนั้น จึงจะบรรลุคุณวิเศษ ส่วนผู้ปฏิบัติหาคุณวิเศษทางสมาธิแล้วมาพูดอวดคุณแห่งสมาธินั้นจนเป็นธุระ นั้นเป็นเหมือนผู้แสดงอวดซึ่งอวัยวะในที่ซ่อนเร้น ที่เป็นอวัยวะควรปกปิด

ข้อการปฏิบัติ นั้นน่าจะหมายถึงการกระทำที่สุดหน้าที่ คือปฏิบัติในหน้าที่ เช่นว่าพระสงฆ์นักบวช ก็ต้องหาทางได้ฌานสมาบัติ อะไรเช่นนั้น เป็นแสดงสำคัญของการกระทำสิ้นสุดกระบวนธุระและภาระของตน ซึ่งคงไม่ต้องกล่าวอะไรมาก กล่าวเพียงหกคำก็ควรพอจะรู้เรื่อง ฉะนั้น จึงไม่ใช่การเอาธุระนั้นมาวุ่นวี่วุ่นวายต่อให้คนเขาเอาด้วยหรือไม่เอาด้วย (กับอวัยวะซ่อนเร้นอันแสนวิไลที่อธิบายมานั้น) จะต้องให้ส่วนลึกของใจคนปกติต้องตะลึงพรึงเพริดในทางทุเรศหัวใจไปทำอะไร ชวนกล่าวถึงเรื่องปัจจัยสี่ว่าสมบูรณ์ หรือว่าขาดแคลนเท่านั้นก็พอแล้ว หากท่านผู้นั้นจะปฏิบัติเพื่อเนกขัมมะวิสุทธิ์จริงๆกว่านี้

:Niruttisapha:แต่ในแง่ของความประพฤติ

การกล่าวโฉบเฉียงเอียงไป นั่นมันก็มีทางให้ต้องสืบ แม้แต่พราหมณ์เองก็ยังสามารถสำเร็จพยากรณ์ได้ ด้วยโน้มนึกน้อมความเชื่อลึกแฝงเร้นตามความเป็นจริงของข้อเร้นลับ พระพุทธเจ้าก็อาจสำเร็จพยากรณ์ด้วยเหตุเดียวกันนั้นบ้าง ด้วยความเร้นลับและด้วยการตัดสินใจแห่งยุคสมัย ก็จะเป็นด้วยบุคคลแห่งยุคสมัยจะชี้และกำหนด ความเร้นลับนั่นพาให้เป็นไปไม่ว่าใครจะฝืนขัดจัดแต่งอย่างไรก็ไม่พ้น อรรถกถาก็ชวนแย้งอยู่แล้ว คือก็จะแย้งด้วยวิธีของพราหมณ์ซึ่งไม่เป็นอริยะ แต่ก็ไม่ได้แย้งอภินิหารที่ครอบคลุมทุกๆประการแบบโลก จะปรัปวาทเปิดบรรยายมากล่าวซะแล้ว ต้องหาเทียบนัยล้ำลึกเอกอุแห่งบุรุษ ๔ คู่ มาเทียบดู ว่าให้ศาสนายั่งยืนตลอดกาลสถาวร ไม่เห็นจะได้กล่าวว่า ๕ พัน พาขัดพุทธพยากรณ์เช่นนั้นจะชี้ข้อควรสังเกตเป็นไปในทางใด ข้อไหน เป็นด้วยพุทธพยากรณ์แล้ว อาตมาจะแสดงข้อความด้วยพิศดาร ณ บัดนี้ อรรถกถาจารย์มิกล่าวด้วยว่า ศาสนาพึงสถาวรตลอด ๕ พัน เพียงกล่าวมุ่งไปว่าตลอดไปนั่นทีเดียว

ข้อนี้อนุมานน้อมนึกดูในทางที่เปิดโอกาศให้ข้อที่ควรทราบในใจตนได้ทำงานตอบระวัง จึงคิดว่า อาจเป็นการแสดงท่าทีให้หาข้อสังเกตที่ควรทราบ ซึ่งข้อสังเกตนั้นเกิดมีอยู่จริง และจริงมาก แต่จะอธิบายให้อัศจรรย์ด้วยอย่างไร ก็ไม่อาจจะอธิบายให้อัศจรรย์ด้วยได้ คำว่าตลอดกาลตลอดไปแห่งพระศาสนา หากอรรถกถาจารย์ประกอบอริยคุณเป็นประมาณแล้ว ท่านเหล่านั้นก็มียุคสมัยที่ต่างไปกว่า ๕ พันปีที่เราเข้าใจ ซึ่งเป็นโดยพุทธพยากรณ์แล้วนั้น การพูดกล่าวถึงยุคสมัยด้วยอริยโวหารก็จะไม่เป็นแบบที่โลกจะรู้ด้วยได้โดยไม่สงสัย ข้อทีนี่เราจับจุดอริยโวหารไม่ได้ก็จะไม่เข้าใจสักที หรือไม่ก็รู้สึกขัดข้อง แล้วสงสัยว่า โวหารเช่นนั้นเห็นทีจะไม่จริง

ข้อที่จะตอบกระทำเห็นด้วยข้อนี้ก็คงจะเหมือนกัน คือยังหาข้อสังเกตไม่พบ ฉะนั้นจงควรจะยกไว้ว่ายังไม่สรุป เพราะอาจเป็นด้วยเหตุแห่งอริยคุณและอริยโวหารก็อาจจะเป็นไปได้ เว้นไว้ว่า เมื่อเราถึงซึ่งอริยคุณนั้นบ้าง ในตอนนั้นเอง หากว่าเราจะไม่ได้รู้ถึงข้อผิดพลาด ในข้อนั้นเราก็จะถึงซึ่งความเข้าใจอย่างดี เช่นกันกับที่พระอริยเจ้าจะเข้าใจ

:Niruttisapha:แต่ในแง่ของความประพฤติ

ข้อธรรมวิบัติ อันกระทำให้ วิปัสสนานั้นกระทำไม่ถูกซะแล้ว เป็นอย่างไร?

เรื่องมันอาจจะขึ้นอยู่กับ ปัญญาลึก ปัญญาแคบ หรือปัญญาสูงไกลกว้างไปทางไหน เพราะเข้าใจด้วยกันอยู่ตลอดทั่ว ว่า ไปได้ที่สุดในธรรมสังเวชนั่นแหละจะเรียกว่ากิจแห่ง วิปัสสนา แล้วมันไปอย่างไร?

ส่วนใหญ่แล้วจะอยากไปไว แต่ไปได้ช้า หรือบางพวกก็อยากไปไว แต่ไม่ได้ไปเลยก็มี อันนี้ คือวิปัสสนา ที่จริงเป็นเรื่องเข้าใจง่าย และไม่เรื่องมาก แต่หากจะพูดกล่าวแค่เพียงนิดหน่อย แล้วก็จะไม่ชอบจะฟัง เพราะคนที่ได้รู้คิดมีจิตนิยมก็ไม่พ้นที่จะน้อมให้ได้ด้วยความชอบพอ ในมนุษยสมบัติ ที่ออกมาเป็นอักขระพยัญชนะประกอบบรรยาย

แต่ครั้นบรรยายไป-มามากแล้วคนบรรยายเองก็จะไม่พ้นฟุ้งไปด้วย เป็นวิปัสสนูกิเลสน้อม นึกปะปนเสมอนั้นไม่พ้น แม้หากจะกดจิตข่มเหงเพ่งเพียรตนเองจนได้พ้น ก็คิดว่าคงไม่พ้น จะไปได้จิตมิจฉาวิมุติหลุดพ้นนั่นแหละเป็นรางวัล ข้อวิปัสสนานั้นจะต้องตั้งอยู่ด้วยเหตุแห่ง ศีลหรือเปล่านั้นก็ยังจะต้องคิด จะกระทำถึงที่สุดภาระสุดสิ้นธรรมสังเวชก็ยังจะต้องเอามา เข้าประกอบ

เรื่องข้อที่ถามด้วยกันมาทั่วไป หากจะเอาเข้าด้วยกะทางปฏิจจสมุปบาท ก็เห็นควรว่ามีทาง อยู่ คือข้อที่จะพิจารณาในสายปฏิโลมนั่นแหละ จึงจะได้พอเห็นธรรมสังเวชอยู่บ้าง ตลอด ไปถึงเมื่อข้าพเจ้าจะได้แสดงข้อพึงศึกษาร่วมกันนี้ออกมา จะได้อุดช่องหน่อยว่า คุณกระทำ แสดงออกด้วยจะสื่ออะไร? หรือต้องการอะไร? ข้อนี้เห็นจำเป็นจะต้องมี ดังนั้นจึงจะได้ขอ ลงอนุทินคำหมายไว้อย่างหนึ่ง ดังนี้.

:Niruttisapha:แต่ในแง่ของความประพฤติ